

La frontera com a excusa

Text > PERE BOSCH

L'historiador Josep Clara (Girona, 1949) s'ha convertit, des de fa una pila d'anys, en un dels autors més prolífics del país. La quarantena de llibres i els innumbrables articles que ha publicat en són una bona mostra. En tots, a més a més, es posen de manifest una ingent tasca de buidatge d'arxius i hemeroteques, un rigor metodològic inqüestionable i una evident vocació d'obrir nous camins, d'escrutar temes poc tractats i sistemàticament oblidats.

Aquestes tres característiques són ben palpables en el seu darrer llibre, *Històries de frontera*, publicat per l'Editorial Gavarres. El lector hi trobarà una setantena de relats agrupats en nou apartats temàtics, des de la redescoberta del territori (l'autor és un excursionista contumaç) fins a les històries de vigilants i vigilats, les estampes franquistes o els flaixos republicans. Els relats tenen com a protagonistes personatges coneguts i en alguns casos anònims, i poden llegir-se de forma aleatòria, sense necessitat de seguir l'ordre marcat per la paginació. Malgrat tot, no es tracta d'històries inconnexes, integrades en un volum amb un únic afany de recopilar textos dispersos. El fil conductor és la presència de la frontera, un espai físic i mental susceptible de les històries més increïbles. L'autor ja havia escrutat el concepte de frontera en alguns llibres, com ara les bio-

grafies i els treballs sobre els maquis o llibres com ara *Els fortins de Franco: Arqueologia militar als Pirineus catalans* (2010) o *Nazis a la frontera dels Pirineus Orientals (1939-1942)* (2016); però, en aquesta ocasió, l'explora en tota la seva dimensió.

Quan el lector es va endinsant en els diferents capítols, n'extreu el veritable sentit que ha tingut la frontera com a espai que els diferents governs han maldat per controlar i en el qual els ciutadans han conspirat o han dut a terme activitats il·lícites o clandestines; tot un paradigma del torcebraç permanent entre ciutadania i poder. Tal com remarca el filòleg Jordi Mascarella en el pròleg, «com les cicatrius, els límits s'assumeixen i, amb el temps, es transgredeixen. Perquè la frontera és també un estímul a la humana voluntat per franquejar-la». En els relats que construeix Josep Clara apareix constantment aquesta doble voluntat humana de controlar i de subvertir, assumida en algun cas de forma ben contradictòria o sorprenent, com ara el cas dels guàrdies civils de la Jonquera, que el 1943 eren denunciats pels seus «col·legues» de la Policia Nacional perquè «todos ellos, probablemente sin excepción, se dedican al contrabando»; o el del sacerdot Joan Domènech, perseguit durant la guerra i que alguns anys després va ser denunciat per haver aju-

CLARA, Josep.
Històries de frontera.
Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, 2020. 236 p.

dat «en su evasión a Francia a algunos españoles que le son presentados por sus afines». El lector trobarà un munt d'històries i referències com aquestes en les quals la frontera, com acostuma a succeir, esdevé una excusa.

Clara descriu el veritable sentit que ha tingut la frontera com a espai que els diferents governs han maldat per controlar i en el qual els ciutadans han conspirat o han dut a terme activitats il·lícites o clandestines

Comellas, l'empordanès entotsolat

Text > JOSEP PUJOL I COLL

En un article recollit dins el llibre, Josep Pla feia notar que en un Empordà on abunden els dispersos, Gonçal Comellas hi destacava per entotsolat, obsedit per una sola cosa: la música. La perspicax observació, feta el 1973, encara pot constatar-se amb la lectura d'aquesta biografia, ara que el violinista d'Avinyonet de Puigventós ha complert els setanta-cinc anys: una vida dedicada a la música. Per resseguir-la, Lluís Brugués ha comptat amb la complicitat de Comellas, que li ha obert les

portes de casa seva, dels seus records i els seus arxius, tots molt ben mobllats. És així que el llibre s'ha pogut beneficiar d'uns completíssims annexos (del repertori abastat, de la discografia i els enregistraments, dels concerts efectuats, dels articles, crítiques i entrevistes) i de fotografies i documents inèdits, que n'han de fer una referència ineludible per conèixer el violinista gironí més internacional, el referent per a tota una generació de músics, com afirma Brugués.

La comprensible tendència a l'hagiografia pròpia del gènere, subratllada mitjançant les citacions sempre elogioses que salpebren el text, es contraresta gràcies a l'amenitat de la narració biogràfica i les anècdotes que hi proliferen. Així —roda el món i torna al Born—, d'Avinyonet fins a Avinyonet, passant per Barcelona, Londres, Bellaterra, Madrid i un total de dotze domicilis diferents, assistim a la infantesa d'un nen prodigi empentat per la professora figuerenca Úrsula Sans cap al mestrat-

La vida tal com la percebem

Text > GLÒRIA GRANELL NOGUÉ

Cada relat de *La font i els dies* és un tros de temps. M. Mercè Cuartiella ens presenta escenes quotidianes de vides que podrien ser la nostra i que en un primer moment descriu com si es tractés d'una postal o d'una foto més o menys fixa. Fer endreça al trasster, entrar en una església, anar a treballar, visitar un familiar llunyà al tanatori, esperar la parella en un banc del carrer o comprar al mercat són algunes de les situacions que viuen els personatges del llibre. Com a lectors, ens hi identifiquem plenament, perquè són i actuen com qualsevol persona del nostre entorn proper. Fidel a la narrativa de la quotidianitat, Cuartiella parteix de personatges i situacions normals per elevar-los a categoria.

Cada relat comença amb la descripció d'una escena enganyosament banal. Amb un gran domini del ritme narratiu, l'autora obre el focus a poc a poc i ens permet entrar en el pensament dels protagonistes per copsar com darrere de cada situació traspua el pou d'una vida amb mil matisos, marcada sobretot pel pas del temps i les relacions humanes. Cuartiella passa de la superficialitat descriptiva a la reflexió profunda dosificant de forma delicada i deliberada la informació que dona al lector. S'hi sumen recursos literaris com el cop d'efecte final o el joc de punts de vista. És així

com les escenes prenen cos i ens adonem que res no és només el que sembla.

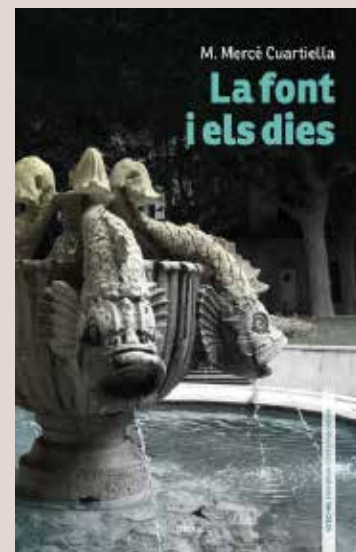
El fil conductor dels setze relats és el temps, representat per la font, un element que apareix en tots d'una manera o una altra i que apel·la al moviment cíclic de l'aigua i de la vida. Trobem el temps sota múltiples perspectives: el pes del temps que hem viscut, el no-temps que és la mort, el pas ràpid dels anys, el temps per pensar, el temps monòton que omple els dies o el temps que potser ja no viurem... També hi afloren de forma recurrent temes com la maternitat, els diferents models de feminitat, el masclisme, les relacions familiars (especialment entre germans) o la cura de les persones grans. Tots enfocats des de mirades diverses que formen un tot heterogeni enriquidor per al lector.

La font i els dies és un llibre àgil que ens porta a visitar vides senzilles amb profunditats insospitades. Que ens parla del temps i de les relacions que establim amb els altres mentre gira el calendari. Que ens recorda que la vida és tal com la percebem cada un de nosaltres, i que això depèn molt de tot el que hem viscut i del que no hem viscut encara. Tot plegat ens fa qui som: persones que transitem per la vida en el rodar d'un cercle de temps infinit, com l'aigua de la font.

ge de Joan Massià. Després, els primers triomfs internacionals, l'amistat amb Yehudi Menuhin, fins a arribar a la tragèdia de la seva distonia focal, que va allunyar-lo de la interpretació solista però va encaminar-lo cap a la direcció i la pedagogia. Tanmateix, l'important —segons Comellas— no és el violí, sinó la música. I quedaran els seus enregistraments, sobretot les sonates i partites de Bach i la proesa tècnica dels vint-i-quatre Capricis de Paganini.

En una iniciativa que té tant de recerca com d'homenatge, el text de

Brugués es presenta ben guarnit a banda i banda, tant pel pròleg de la periodista Mònica Pagès com pels epílegs testimonials d'amics i col·legues (Claudi Arimany, Antoni Besses, Jordi Cervelló, Gerard i Lluís Claret, Josep Colom, Antón García-Abril, Antoni Ros-Marbà...) i d'exalumnes. I plantats al mig, com una llavor, uns «Apunts sobre tècnica i interpretació del violí» escrits pel mateix Comellas, tota una lliçó plena de consells per als qui, com ell, vulguin entotsolar-se amb l'instrument.

CUARTIELLA, M. Mercè.
La font i els dies. Figueres:
Brau Edicions, 2020. 152 p.

BRUGUÉS I AGUSTÍ, Lluís.
Gonçal Comellas: La integritat musical d'un violinista de referència. Figueres: Brau Edicions, 2020. 343 p.